

Hans Anten

'Men haat de tucht - en zij alleen maakt ÈÈn en sterk'

Fragmenten uit de receptiegeschiedenis van Bordewijks Bint

(Abstract van het artikel, gepubliceerd in Vooy's 23 (2005), nr. 1, p. 6-21)

Bint van F. Bordewijk uit 1934 is stellig een van de meest becommentarieerde romans van de moderne Nederlandse literatuur. De respons is vooral gericht op de stilistische, literair-historische en ideologische dimensies van de roman. Op het levensbeschouwelijke niveau zijn tal van visies op het centrale motievencomplex van de tucht te onderkennen. Deze visies vormen een substantieel onderdeel van Bints rijke receptiegeschiedenis. In deze beschouwing worden enige saillante momenten daaruit belicht.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Bint in nationaal-socialistische kring met instemming geafficheerd als de eerste Nederlandse fascistische roman. Aan deze kwalificatie, in 1935 voor het eerst door de latere nationale literatuurgeschiedschrijver Gerard Knувelder onder woorden gebracht, lag een selectieve lectuur van de roman ten grondslag, waarbij men zich concentreerde op het excessief autoritaire opvoedingssysteem dat directeur Bint in zijn school praktiseert.

Het hing in hoge mate van de ideologische en politieke parti-pris van de beoordelaar af of een dergelijke reductie van de tekst resulteerde in een oordeel van krachtige adhesie of grondige afkeer. Aan de hand van een groot aantal bekende, minder bekende en onbekende contemporaine receptiedocumenten wordt ingegaan op de veelal extreem uiteenlopende evaluaties van Bints Spartaanse pedagogiek en, per implicatie, van de schrijver Bordewijk en zijn roman Bint. Ook de sturende rol van de auteur met publieke politieke uitspraken in deze periode van vroege receptie krijgt aandacht.